

ONAGY ZOLTÁN

Lókos, almaálom, almacsaták

(folytatás)

A napi almaprogram

Az almáskert az élet szerves, meghatározó részévé válik, mintha csecsemő érkezett volna a családba. Apám a nap, a hét, a hónap bármely percében lehalássza a műhelyszekrény tetejéről a rézgálicos vasdobozt, kimer két fangli meszet a meszesgödörből. Ilyenkor mindenki fut, amerre lát, ha van módja. De apánk azt is tudja, merre futunk, ha futunk. A szőlő permetezése mellé beáll az almaliget permetezése. Közben nincs permetezőkannánk. A szomszéd utcában lakó nagypapa házilag készített, rézhüvelyből barkácsolt, pumpálni kell, akár a kerékpárt, permetlé nélkül tizenkét kiló. Előbb át a szomszédba, vagy előző este, amikor apám bevárja a két nap összeérést: rézgálic + mésztej, de általában nincs türelme, azonnal dönt, hogy a fák végveszélyben. Ősszel, amikor csak mutatóban legyen levél az almafán, amikor tíz fokra csökken a hőmérséklet, jön az őszi lemosó. Rézgálic. Az öreg permetezőcső alul-fölül folyik, minden fehér a meszes létől (csak a szemedbe ne menjen, máshol nem árt). Februárban-márciusban metszés, ahogy az időjárás engedélyezi, utána a tavaszi lemosó, megbolondítva valami könnyű rovarölővel. Apám ezt többnyire nem tartja elégségesnek, két hét múlva ráismétlünk. Ezt már csak hajnalban, vagy este a méhek miatt. A méhek nem bírják a rovarölő permetleveket úgy sem, ha kicsi adag gombaölőt tartalmaz. A virágzás két hetében háromszor permetezünk. Első a hajlatban, amikor több a kipattanás előtti rügy, kevesebb a virág. Másodszori permetezéskor fele virág, fele rügy. A harmadik futam a szíromhullás kezdete. Apám megrázza a szélső fát, mintha hó esne. Ekkor aztán kötelező.

Következnek a termést védő permetezések. Bármikor. Apánk bármelyik percben, órában úgy dönt, ne menjetek sehová, „ne tűnjetek el szem elől”, permetezünk. Nem telik el hét permetezés nélkül, mindig talál okot. Kivéve az utolsó boldog szakaszt, a feltételezett almaszüret időpontja és az utolsó permetezés közti huszonegy napot. Már az első termő év zárszámadása is siker. Az aprócska fákön (Starking, Jonathan) öt-hat

szem gyönyörű, egészséges gyümölcs. A sárga (Húsvéti rozmaring) egyetlen darabot nem terem az első évben. Apánk betudja annak, hogy a rozmaringok szenvedték el a legagresszívebb nyúlterroret, az ő sérüléseik több erőfeszítést igényeltek a fáktól, nem maradt szufla a gyümölcsre. A következő évben pótolják az elmaradást. De az első két évhez képest, amikor a kilencvennyolc facsemete végigpermetezését tíz kanna anyaggal megoldottuk, a méretváltozás miatt előbb öt, később négy fára elég egy kanna tartalma. Négy alá nem megyünk soha. Ráadásul a permetezés kétszemélyes feladat, mialatt a viszonyunk öcsémrel ritkán kiegyensúlyozott. Fél fejjel magasabb vagyok, én cipelem a kannát, járok almafáról almafára. Amikor a nyomás csökken, füttyentek az öcsémnek, jöjjön pumpálni, leülök, ő érkezik, pumpál, aztán segít felállni. Gyorsan megtanultuk, egyedül a folyadék szűrésén nem spórolhatunk időt. A bordói lé (kristályos rézgalic és mésztej) megakad a szórófejen, leállítja a munkát, öt-tíz perc veszkődés, és semmi nem jelzi, sikerült-e megszüntetni a dugulást, csak miután összerakjuk a fejet, és átengedi a folyadékot. Vagy nem. Öcsém dühöngve újra és újra átszűri a permetanyagot egyik töltővödörből a másikba. A kilencvennyolc almafa permetezési ideje első évben négy-hat óra, a másodikban, amikor már használni kell a hosszabbító nyelet is, nyolc-tíz, ha minden jól működik. Hajnal négykor kezdünk, délelben végzünk. Soknak találjuk, mert közben az általános kötelezők elvégzése torlódik. Nem kapál, nem kaszál, nem etet helyettünk senki, csak halasztunk. Ha azonnali kötelező érkezik, beállít a lókéző fogat a krumplit vagy a kukoricát ekézni vagy tölteni, egyikünk, többnyire az öcsém, ugrik, vezeti a lovat, fújogatja a szem előtt szitáló lólegyeket, próbálja megelőzni a bőrön puha talppal landoló böglyöket.

A fák nőnek, mintha valami tolná őket ki a földből. Talán az érett disznótrágya, talán az, hogy esőhiányos kánikulák estéin, amiből kijut a '63-es, '64-es év nyarán, a hagyományos zöldséglocsolás után minden fa kap két vödör vizet a törzs tövénél kialakított tácsikába. Elcsaljuk néha, és csak egy vödör. És bár apánk többnyire látótávolságon belül tesz, vesz, ha nincs konkrét szemtanú, a cselekmény bizonyíthatatlan. Eddigre kifejezetten utáljuk az almáskertünket. Kamaszodó fiú ritkán gondol arra, az almamunka a meggazdagodás záloga, hogy az alma bevételéből épül kacsalábon forgó ház az utcában, hogy a Jonathan termése fedezi majd az egyetemi tanulmányainkat, abból lesz Wartburg, Trabant. Nem jut eszünkbe más, minthogy haverjaink az Ipolyon horgásznak, nyáron sütik a halat, mások gáttal fogják fel a vizet a patakon, strand épül, felhallatszik az almásba, remekül szórakoznak.

Apám az almáskert harmadik évében, 1964 enyhe februárjában dönt úgy, hogy a permetezés és a majdani szüretetek megkönnyítése érdekében lapos koronára metsz. A télő hónapokat arra használja, hogy ismeretlen mélységekig ássa magát az almatermesztés tudományába, erre alapozva úgy dönt, hogy forradalmasítja a nógrádi gyümölcsfa-hagyományt. Azaz a harmadik elágazásnál kivágja az ég felé nyúló vezérágat, mi pedig cibáljuk ki a föld szélére, télen abból építjük majd a nyúlkerítést. Az eddig szépen gömbölyödő, cseppformájú, még lombtalan koronák úgy néznek ki, mint a káposztató, amiből a háziasszony késsel kikanyarította a belsejét. Síralmas. Csak bámulunk az öcsémmel. Az a rengeteg permetlé, a végtelen ügyeskedés, megfelelni akarás a metszőollóval a festőlétrán, hogy azt a hajtást vágjuk ki, amelyik terheli a szomszédot. A szomszéd utca Mezőkeréből tömegesen érkeznek a népek, csodálják apánk mutatványát. Ilyet a nagyapjuk se látott. Egy almafa, ami tányérfa. Apám készségesen előadja az ámuló tömegeknek a nap, a lombozat és az energiaátvitel kiegészítő kölcsönösségét. Pislognak, hallgatják. Apám újra megnyer egy almacsatát. Almacsatából fekszünk esténként, almacsatára ébredünk.

A megnyert tányérfa-csata egy év alatt megrendítő változást okoz a földi viszonyokban. Nem számolunk vele, hogy a támadás vertikálisból horizontálisba vált. A negyedik évben a nem növő, hanem terjeszkedő ágak miatt leszűkül a tér a fák közt. Se traktor, ami összetörné a gallyakat, se ló, ami leharapná a legértékesebb rügyeket, nem mehet az almáskertbe. Akkor hogyan lesz felszántva, kérdezi anyánk. A szemlélet és a gyakorlat szerint minden talpalatnyi föld beültetve haszonnövénnyel, a fák köze eddig minden évben felszántva, betelepítve, csak a fák közvetlen alját kapáljuk. Ásunk eddig is. Hogy időt spóroljunk tavaszra, a veteményest ősszel ássuk, veteményezés előtt csak fellazítjuk, de így is marad tavaszra ásni való föld. A málnasort a tarackkal folytatott harc jegyében folyamatosan ássuk. Néha nagyobb tűzzel, máskor kisebbel, de folyamatosan. A telkek sarka, amit az eke kihagy, ásóra vár. Ott a virágoskert a ház előtt. Az ásó vasa mindig ragyog, a nyele mindig fényes. De egy házhelyet felásni, abszurd ötlet. Anyánk tudja ezt, szóvá teszi. Oldjátok meg, mondja az öreg, fogadj napszámosokat. De napszámos nincs, még évtizedekig nincs falun működőképes napszámos. Anyánk tudja ezt, apánk is. Oldjuk meg. Megoldjuk. Felássuk. Nincs sok idő, krumplit nem ültethetünk májusban. Négy hét hátra, kimérjük, felszalagozzuk, ennyivel kötelező hétfőig végezni, ennyivel a következő hétfőig. Ha egyik nap nem jut rá idő, esik, áprilisi hóvihar csap le a tájra, a következő napokban pótlendő. Ez a megoldás, nincs egyéb. A házhely kézi ásása akkora csapás, hogy összefo-

gunk öcsémmel. Két rabszolga könnyebben tartja a ritmust, lassabban fárad el. Apám újra nyer egy almacsatát.

Az értékesítés

A negyedik év – a jóslatnak megfelelően – robban almafronton. A tavasz jó, a nyárelő is, az idő végig kedvez a méheknek a beporzáshoz. A virágtengertől a látvány olyan az almáskertben, mintha hókristállyal fújta volna be a Jóisten. Soha nem látott mennyiségben fogannak meg a kismák. Apánk gondterhelten járkal, minden érkeztetkor hoz a hóna alatt néhány Y-forma akácrudat, ezekkel a hirtelen megnyúlt alsó ágakat támasztjuk alá, nehogy letörje a törzsről az alma súlya.

Szoroz és oszt. A tavalyi év vékony eredményéhez viszonyít, ahhoz képest méri az évet. Tavaly a Mezőkerhez hordtuk a termést, az átvételi árat, a bevételt megfelelőnek találta, de nem ezzel a közeli céggel számol, nem aprózza, egyszerre adja el az egészet. Jöjjön egy gyümölcszállító kamion, vigye az egészet. Optimistán áll a dologhoz, közben a világhoz – általában – pesszimistán. A kiharcolt siker, a győztes csaták optimistává teszik. Pestre utazik, hogy megbeszélje, szerződést kössön. Nem tárgyalnak vele. Nem is értik. Mi maga, melyik téesz képviselője? Ha nem, akkor mit keres itt? Csak téeszekkel, gazdaságokkal köthetünk szerződést. Velük is a tárgyévv előtti év december harmincegyedikéig. Ezt ő nem érti. Hogyan lehet egy évre előre szerződni termésre? És ha jégverés, ha természeti katasztrófa?

Az év telik, az alma minden elképzelést felülmúl, apánk nem jut előre. Zöldségesekkel, zöldségellátókkal próbál tárgyalni. Egy-két mázsákat nem ad. Nagyon álmódott, nagyot akar nyerni. Végül visszatér a Mezőkerhez, közelít az almászüret, elsősorban a Jonathantól szeretne szabadulni. A Jonathan néhány hónapon túl nehezen tárolható komoly veszteség nélkül. A Rozmaring téli alma, jól bírja a raktárt, a Starking még inkább. De annyiért, amit a Mezőker ajánl, nem adja kilóját. Pontosan, tételesen, városra bontva tudja, mennyibe kerül a városi zöldségeseknél a Jonathan szeptembertől, októbertől, mennyibe decemberben. Apánk felkészült üzletember. Elképesztő almatermés. Az ágakat Y-botok tartják, a súly földre húzná az ágat. Egy-egy almafa nyolc lábön áll.

Apánk konyhai mérlegen megméri tíz szem Jonathant. Megszámoltatja velünk, hány alma van egy közepesen termő fán, összeszorozza, kilóban mennyivel kalkuláljon. Jonathan dolgában ennyi kilóval házal. Azon az áron, amit ő gondolt. Engedne belőle, de csak annyit, amennyit ő gondol.

Apánk megszokta, hogy végigviszi akaratát ellenállás esetén is, nem hiszi, hogy ne találnának kompromisszumos megoldást. Végül ott tart, hogy szerződése nincs, üres almásládákra alkuszik. Laposat szeretne, amibe két sor kerül egymás fölé, nem hat, de nem kap, csak nagyot. Abból is csak felét, mint az igénye. Az év elsiet a dolgokat, minden korán érik, szőlő, kukorica, alma. Az alma nem várhat, mint a krumpli, amint bebarbul a mag a magházban, itt a szüret ideje. Apám szeptember közepére, végére, október elejére kalkulált, de a Jonathant korán szedni kell. Átvevője nincs. Ígéret sincs. Tárhelye sincs. Mindösszesen néhány tucat – az elképzeléseinek nem megfelelő – óriásládája. Szeptember elsejével már nem vagyok itt. Egy távoli város középiskolájában kezdek, ott lakom kollégiumban. Sajnálom elmenni, sajnálom egyedül hagyni az öcsémet. Telefon nincs, levélben értekezünk. Nem kérdezem, hogyan megy az üzlet, mi történt a fantasztikus almatermésünkkel. Mifelénk nem szokás felnőttekre tartozó kérdést feltenni. Amikor novemberben meglátogatnak, akkor se kérdezek rá, éppen elég bajom van a hellyel, a domesztikálással, az ismeretlen, agyonszabályozott világgal, pedig érdekelné, hogyan áll az Ipoly-medence egyetlen almáskertje.

Decemberben jutok haza. Téli szünet. Nappal van, hó van, hideg, elképedve látom, mindkét kéményünk füstöl, ilyen a leghidegebb teleken se történt. Öcsém a színke előtetője alatt fűrészel. Nem hallja, amikor köszönök. Rajta kívül senki nincs itthon, van időm körülnézni. A lakásban tömény almaszag. Minden felpakolva almásládákkal. A veranda körberakva. A padlózatlan, félkész belső szoba homokjában téglákon állnak a teli ládák, a sarokban apró öntöttvas kályha. A fürdőszobában csak annyi a hely, hogy elfér a mosdóállvány, egyébként faltól falig, plafonig almásláda tetején almásláda. Csak a Jonathánt sikerült, a többbit januárban adjuk el, mondja öcsém, aki karjában hozza a tűzifát, rak a sparheltre. Vagy februárban. Vagy ki tudja. Fűtünk mindenütt, egy vagyon, ne menjen nulla alá, nehogy megfázzon az alma. Egész nap fát vágok. Jól leléptél a favágás elől. Ez van, mondom, nem árulom el, hogy bizonyos napokon fűrészelnék inkább, öt talpfát egymás után, mint elviseljem a kollégiumot, a szobatársaimat, az idióta szobaparancsnokot. És válogatunk, mondja. Válogatunk és válogatunk minden délután. Ahogy végére érünk, kezdődik az első ládával, nehogy ránk rohadjon az egész. Mindenki almát eszik nálunk, a nyulak, a malac, a kecske, a tyúkok.